

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Himanen, S. & Salin, S. (2023) Maahanmuuttajien työllistymishaasteiden tarkastelua. TAMKjournal, 8.6.2023.

URL: <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/terveys/maahanmuuttajien-tyollistymishaasteiden-tarkastelua-sari-himanen-ja-sirpa-salin/>

Maahanmuuttajien työllistymishaasteiden tarkastelua | Sari Himanen ja Sirpa Salin

8.6.2023

TAMKjournal | Maahanmuuttajalla viitataan yleensä ulkomailla syntyneisiin henkilöihin, jotka ovat muuttaneet Suomeen eri perustein, esimerkiksi perhesyiden, työn, opiskelun tai lähtömaan tilanteesta johtuvan pakolaisuuden vuoksi (THL 2021). Suomen työmarkkinat ovat maahanmuuttajille ongelmalliset. Kotimaassaan pitkällekin koulutautuneet työskentelevät Suomessa matalamman koulutustason ammateissa, joihin suomalaisia on vaikea saada.

Maahanmuuttajien työmarkkina-asema on koulutustaustasta riippumatta kantaväestöä heikompi, erityisesti naisilla (Valtioneuvoston selonteko... 2021). Korkeakoulutetuista naisista moni jättäytyy mieluummin työmarkkinoiden ulkopuolelle, jos kotiäitiyden vaihtoehtona on pienipalkkainen ja omaa osaamista vastaamaton työ (Larja 2019). Työmarkkinatilanne turhauttaa maahanmuuttajia, koska kotimaassa tutkinnon suorittaminen on vaatinut aikaa ja panostusta. Suomelle se on inhimillisen pääoman tuhlausta, sillä maassamme tarvitaan koulutettua työvoimaa. (Kyhä 2006.) Sote-alalta esimerkiksi puuttuu tällä hetkellä 16 600 sairaanhoitajaa ja 8 800 lähihoitajaa (Keva 2023).

Esteinä kelpoisuusehdot sekä kielitaidon ja verkostojen puute

Suurimpia esteitä sote-alalle työllistymiseen ovat tutkintojen kelpoisuusehdot, joilla tarkoitetaan virallisia tutkinnon tunnustamis- tai rinnastamispäätöksiä (Valvira n.d.). Ammatillisen pätevyyden osoittaminen ja EU:n ulkopuolella suoritettujen tutkintojen tunnustaminen on kallista, hidasta ja vaikeaa maiden erilaisten koulutusjärjestelmien vuoksi. Monille, etenkin perheellisille, tunnustamisprosessin vaatimusten selvittäminen, täydentävien opintojen löytäminen ja suorittaminen on työlästä. Pätevöitymisprosessi saatetaan mieltää jopa ylivoimaiseksi urakaksi, ja sen vuoksi moni luopuu aiemmasta urastaan ja on joko työttömänä, koulutustaan vastaamattomissa töissä tai hankkii kokonaan uuden ammatin. (Kyhä 2006; Khoudja 2018; Toivainen ym. 2018.) Tutkintojen tunnistamisongelmien lisäksi etenkin EU:n ulkopuolelta tulevat kokevat, ettei heidän osaamistaan tunnisteta sote-alan työyhteisöissä (Vartiainen ym. 2017; Wrede ym. 2020; Alho 2023).

Pätevöitymisprosessi saatetaan mieltää jopa ylivoimaiseksi urakaksi ja sen vuoksi moni luopuu aiemmasta urastaan.

Toinen maahanmuuttajien työllistymisen este on puutteellinen suomen kielen taito. OECD-raportin (2018) mukaan Suomen virallinen koulutusjärjestelmä ei toimi riittävän hyvin maahanmuuttajien kielikoulutuksen osalta. Jopa puolet korkeakoulututkinnon suorittaneista maahanmuuttajista pitää kielitaidon puutetta suurimpana työllistymisen esteenä (Baumgartner 2023). Työelämässä tai koulutuksessa olevilla maahanmuuttajilla on paremmat mahdollisuudet kehittää kielitaitoaan kuin niillä, jotka eivät ole säännöllisesti yhteydessä suomen kieltä puhuvien kanssa, sillä kontaktit paikallisväestön kanssa jäävät työelämän tai koulutuksen ulkopuolella usein vähäisiksi (Avenarius 2012; Gupta & Sullivan 2013). Toisaalta riittävä kielitaito on tasavertaisten opiskelu- ja työmahdollisuuksien edellytys. Kotoutumiskoulutus tarjoaa kielitaidon perusvalmiudet, mutta selvitysten mukaan kotoutumiskoulutuksen kytkös työelämän kieli- ja viestintätaitoihin on heikko eikä yksilöllisiä tarpeita ja tavoitteita pystytä järjestelmän joustamattomuuden vuoksi huomioimaan. (Tarnanen & Pöyhönen 2011.)

Kolmas maahanmuuttajien työllistymisen este on verkostojen puute (Sisäasianministeriö 2011). Verkostoja on vaikea luoda, jos kontakteja alan toimijoihin ei ole. Sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen ovat merkityksellisiä niin kotoutumisen kuin työelämän kannalta. Sosiaaliset verkostot auttavat työnhaussa, kuten piilotyöpaikkojen löytämisessä, sopivien työpaikkojen arvioinnissa, työhaastatteluun valmistautuessa, suorarekrytoinneissa, suosittelijoiden hankkimisessa jne. (Lehtinen n.d.). Maahanmuuttajien sosiaalisen pääoman puute lisää heidän eriarvoista asemaansa työmarkkinoilla. Erilaisilla työkokeiluilla, palkkatuella ja verkostoitumishankkeilla on pyritty tarjoamaan maahanmuuttajille ponnahduslautaa ja mahdollisuutta työelämään kiinnittymiseen (Larja 2019), mutta jostakin syystä tulokset eivät ole olleet toivotun kaltaisia.

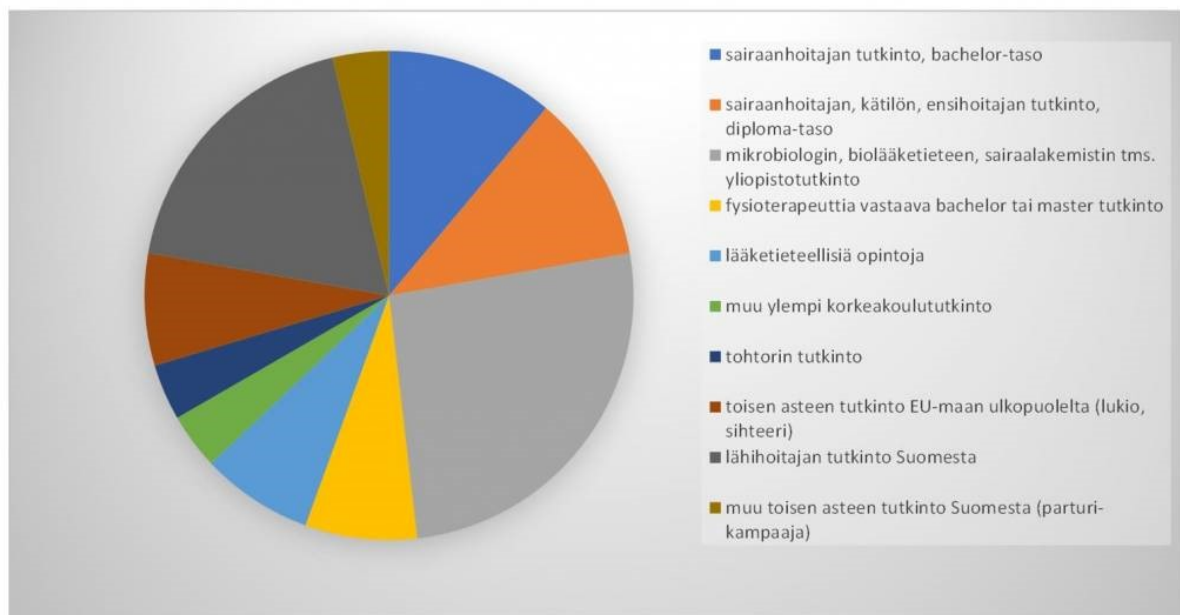
Uhkana identiteetin ja osallisuuden mureneminen

Maahanmuuttajien valmentaminen suoritettua tutkintoa vastaavalle työuralle on tärkeää heidän identiteettinsä vuoksi: aikaisemman statuksen romahtaminen ja yhtäkkinen kelpaamattomuuden tunne syö itsetuntoa ja oman alan töiden hakeminen voi muodostua entistä vaikeammaksi (Kyhä 2006). Kokemus yhteiskunnan jäsenyydestä vahvistuu työelämään osallistumisen myötä, ja on myös kulttuurista sopeutumista ilmentävä tekijä (Gupta & Sullivan 2013; Calzada ym. 2016; Akua-Sakyiwah 2016). Maahanmuuttajat korostavat myös itse työn ja koulutuksen merkitystä, vaikka he eivät olisikaan työelämässä (Pitkänen, Saukkonen & Westinen 2019).

Maahanmuuttajien osallisuuden ja hyvinvoinnin lisäämisen tärkeänä tavoitteena on voimaantuminen eli henkilön kokemus siitä, että hän määrää itse itsestään, hallitsee arkielämäänsä ja toimii aktiivisesti yhteiskunnassa (Freire 2017). Erityisesti maahanmuuttajanaisille tarvitaan toimintaa, joka on heidän kulttuurinsa näkökulmasta hyväksyttävää ja luontevaa. Toiminnan myötä naisten itsetunto vahvistuu, ja se kotouttaa koko perhettä suomalaiseen kulttuuriin ja ympäristöön. (Salin, Fagerlund, Palukka & Laaksonen 2023.)

Etuja lähiopetuksessa toteutuvasta valmennuksesta

Euroopan sosiaalirahaston (ESR 2021-2023) rahoittamassa Vikkelästi töihin -hankkeessa maahanmuuttajille tarjotaan lähiopetuksessa suomalaiseen yhteiskuntaan ja sote-alan työelämään valmentavia opintoja suomeksi. Maahanmuuttajat opiskelevat suomen kieltä, sairaanhoitajakoulutuksen alkuvaiheen opintoja ja saavat mahdollisuuden osallistua harjoitteluihin sote-alalla. Maahanmuuttajien tausta on moninainen (kuva 1), ja heidän reittinsä valmennukseen on löytynyt TE-keskuksen työntekijöiden tai omavalmentajien, toisen asteen tai aikuiskoulutuskeskuksen opinto-ohjaajien, Simhe-ohjaajien, somen tai tuttujen kautta.

Kuva 1 Valmennukseen osallistuvien (n=27) taustakoulutus.

Valmennettavien mukaan yksi keskeisimmistä positiiviseen valmennuskokemukseen vaikuttaneista tekijöistä on sosiaaliset kontaktit niin ryhmän muiden jäsenten, valmennuksen opettajien kuin muiden hanketyöntekijöiden kanssa. Läsnäolo lähiopetuksessa pakottaa heidät suomen kielen käyttämiseen, mikä kotiloissa tai etäopiskelussa ei useinkaan toteudu. Lähiopetuksessa maahanmuuttajat kohtaavat vertaisiaan ja saavat näin tunnetason tukea toisiltaan, ja jopa uusia ystäviä toisistaan. Läsnäolo ammattikorkeakoulukampuksella vahvistaa suomalaiseen yhteiskuntaan kuulumisen tunnetta, kun kotiloissa maahanmuuttajat viettävät aikaa pääosin oman etnisen vertaisryhmänsä kanssa. Etävalmennuksissa nämä edut jäävät saamatta, mutta houkuttaako niissä järjestäjän näkökulmasta saavutettava toiminnan tehokkuus?

Mahdollisuuksia ohjausprosessin kehittämistä

Niin maahanmuuttajilla kuin osittain ohjaustyötä tekevillä on puutteelliset työnhakuun, työpaikoilla vaadittavaan osaamiseen ja pätevyysvaatimukseen liittyvät tiedot ja taidot (Sisäasianministeriö 2011; Shemeikka ym. 2021). Työmarkkinaprosesseja olisikin kehitettävä, jotta koulutettujen ja osaavien maahanmuuttajien olisi mahdollista saavuttaa Suomessa edes jollakin tasolla koulutustaan vastaava ammatillinen asema (Toivanen ym. 2018; Wrede ym. 2020; Kaasinen & Kiuru 2021).

Maahanmuuttajien ohjaaminen ja kannustaminen tutkinnon tunnustamiseen tai ammatinharjoittamisluvan hakemiseen on ensiarvoisen tärkeää, jotta heidät saadaan edes kelpoisuusvaatimuksiltaan samalle lähtöviivalle suomalaisten työnhakijoiden kanssa. Osa ulkomailla suoritetuista sote-alan tutkinnoista on selkeämmin suomalaisille työmarkkinoille täydennettävissä (esim. sairaanhoitaja), osalle koulutusta vastaavan työn löytäminen on vaikeampaa (esim. mikrobiologi), jos maahanmuuttajalla ei ole täsmällistä kuvaa alansa työtehtävistä. (Kyhä 2006.) Opinto-, ura- ja pätevytymispolulle ohjaaminen ovat ohjaustyötä tekevien ydinosaamistaitoja, mutta onko heillä tähän riittävästi osaamista? Hidas prosessi turhauttaa maahanmuuttajia ja hukkaa yhteiskuntamme resursseja (kuva 2).

Kuva 2 Esimerkki tutkinnon laillistamisprosessista ammatinharjoittamisluvan saamiseksi

Maahan muuttaneiden kouluttautumista ja työllistymistä sujuvoittaa kolme: tekijää 1) osaamisen tunnustaminen, 2) kotoutumis- ja kielikoulutus ja 3) koulutus- ja työllisyyspolkujen sujuvoittaminen (Shemeikka ym. 2021). Näihin liittyy vielä paljon rakenteellisia haasteita, joita olemme Vikkelästi töihin -hankkeessa (n.d.) ratkoneet käynnistämällä täydennysopinnot jo laillistamisprosessin (kuva 2) alkuvaiheessa.

Lähteet

Akua-Sakyiwah, B. 2016. Education as cultural capital and its effect on the transitional issues faced by migrant women in the diaspora. *Journal of International Migration and Integration*, 17(4), 1125–1142. Viitattu 30.5.2023. <https://doi.org/10.1007/s12134-015-0455-8>

Alho, R. 2023. Maahanmuuttajien kokemuksia työskentelystä ja asumisesta Suomessa. *Tulevaisuuden Suomen tekijät -tutkimushanke*. Viitattu 25.5.2023. <https://www.e2.fi/media/tst/tulevaisuuden-suomen-tekijat-julkaisu.pdf>

Avenarius, C. B. 2012. Immigrant Networks in New Urban Spaces: Gender and Social Integration. *International Migration* 50(5), 25–55. Viitattu 30.5.2023. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2009.00511.x>

Baumgartner, T. 2023. Maahanmuuttajien osaamista jää käyttämättä työmarkkinoilla. *Tieto&trendit*. Blogikirjoitus 17.1.2023. Viitattu 15.5.2023. <https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2023/maahanmuuttajien-osaamista-jaa-kayttamatta-tyomarkkinoilla/>

Calzada, E.J., Huang, K., Covas, M., Ramirez, D. & Brotman, L.M. 2016. A Longitudinal Study of Cultural Adaptation among Mexican and Dominican Immigrant Women. *Journal of International Migration and Integration* 17(4): 1049-1063. Viitattu 30.5.2023. <https://dx.doi.org/10.1007%2Fs12134-015-0449-6>

Freire, P. 2017. *Pedagogy of the Oppressed*. London, England: Penguin Books.

Gupta, J. & Sullivan, C. 2013. The Central Role of Occupation in the Doing, Being and Belonging of Immigrant Women. *Journal of Occupational Science* 20(1), 23–35. Viitattu 30.5.2023. <https://doi.org/10.1080/14427591.2012.717499>

Kaasinen, L. & Kiuru, E. 2021. Maahanmuutto ja kielitaito superilaisten kokemana 2021 -selvitys. Pdf-dokumentti. Viitattu 18.5.2023. https://www.superliitto.fi/site/assets/files/4691/maahanmuutto_ja_kielitaito_2021-selvitys_02022022.pdf

Keva. 2023. Kuntien työvoimaennuste: Hoitajapula kaksinkertaistui kahdessa vuodessa. *Uutinen* 1.3.2023. Viitattu 19.5.2023. <https://www.keva.fi/uutiset-ja-artikkelit/kuntien-tyovoimaennuste-hoitajapula-kaksinkertaistui-kahdessa-vuodessa/>

Khoudja, Y. 2018. Employment and education–occupation mismatches of immigrants and their children in the Netherlands: Comparisons with the native majority group. *Social Inclusion* 6(3), 119–141.

Kyhä, H. 2006. Koulutetut maahanmuuttajat Suomen työmarkkinoilla: miksi lääkäri ei kelpaa lääkäriksi? *Aikuiskasvatus* 26(6), 122–129. Viitattu 30.5.2023. <https://doi.org/10.33336/aik.93680>

Larja, L. 2019. Maahanmuuttajanaiset työmarkkinoilla ja työmarkkinoiden ulkopuolella. Teoksessa V. Kazi, A. Alitolppa-Niitamo, & A. Kaihovaara (toim). *Tutkimusartikkeleita kotoutumisesta*. TEM oppaat ja muut julkaisut 10, 28–42. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö. ISBN 978-952-327-487-7. Viitattu 25.5.2023. <https://tem.fi/julkaisut>

Lehtinen, E. n.d. Sosiaalisten verkostojen hyödyntäminen työnhaussa ei ole kaikille yhtä helppoa. Ilmiö. Viitattu 15.5.2023. <https://ilmiomedia.fi/artikkelit/sosiaalisten-verkostojen-hyodyntaminen-tyonhaussa-ei-ole-kaikille-yhta-helppoa/>

Pitkänen, V., Saukkonen, P. & Westinen, J. 2019. Samaa vai eri maata?: tutkimus viiden kieliryhmän arvoista ja asenteista. Helsinki: e2 Tutkimus.

Salin, S., Fagerlund, P., Palukka, H. & Laaksonen, H. 2022. The Participation of Immigrants in Outside Home Activities in Finland. Athens Journal of Social Sciences 9: 1–19. <https://doi.org/10.30958/ajss.X-Y-Z>

Shemeikka, R., Schmidt-Thomé, K., Harkko, J., Paavola, J-M., Raunio, M., Alanko, L., Björk, A., Kettunen, P., Kouvonen, A., Pitkänen, S., Ramadan, F., Varjonen, S. & Vuorento, M. 2021. Maahan muuttaneiden koulutus – ja työllisyyspolut. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 29. Viitattu 15.5.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-358-6>

Sisäministeriö. 2011. Maahanmuuttajien työllistymisen esteet – kohti ennakoivaa ja vaikuttavaa verkostotyötä. Pdf-dokumentti. Viitattu 15.5.2023. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79683/sm_132011.pdf

Tarnanen, M. & Pöyhönen, S. 2011. Maahanmuuttajien suomen kielen taidon riittävyys ja työllistymisen mahdollisuudet. Puhe ja kieli 31(4), 139–152. Viitattu 15.5.2023. <https://journal.fi/pk/article/view/4750>

Toivanen, M., Väänänen, A., Kurki, A-L., Bergbom, B. & Airila, A. 2018. Moni osaa! Työpaikkaosaaminen monikulttuurisilla työpaikoilla. Helsinki: Työterveyslaitos.

THL. 2021. Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus. Verkkosivu. Viitattu 19.5.2023. <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/kasitteet>

Valtioneuvoston selonteko kotiutumisen edistämisen uudistamistarpeista. 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Kotoutuminen.fi-verkkosivusto. Viitattu 15.5.2023. <https://kotoutuminen.fi/selonteko>

Valvira. n.d. Ammattioikeudet. Verkkosivu. Viitattu 15.5.2023. <https://www.valvira.fi/terveydenhuolto/ammattioikeudet>

Vartiainen, P., Alenius, P., Pitkänen, P. & Koskela, M. 2019. Ulkomailta muuttaneiden hoitajien integraatio ja oppimisen polut sosiaali- ja terveydenhuollon työyhteisöissä. Työelämän tutkimus 15, 148–162. Viitattu 24.5.2023. <https://web-s-ebsscohost-com.libproxy.tuni.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=2139955b-0a38-4c88-b1b6-3b120b570e0b%40redis>

Vikkelästi töihin -hanke. n.d. Tampereen ammattikorkeakoulu. Verkkosivu. Viitattu 19.5.2023. <https://projects.tuni.fi/sujuvastisoteen/>

Wrede, S., Tiilikainen, M. & Vartiainen, P. 2020. Moninaistuva väestö ja ikääntyminen. Gerontologia 34(4), 354–358.

Kirjoittajat

Sari Himanen

Yliopettaja

Sosiaali- ja terveysala

TAMK

<https://orcid.org/0000-0002-5367-0337>

Sirpa Salin

Yliopettaja, dosentti

Sosiaali- ja terveysala

TAMK

<https://orcid.org/0000-0001-9877-7683>

Kuvituskuva: Warunee Heinämäki/Tampereen yliopisto